

**WERKWOORDEN SPELLEN
IS MOEILIJKER DAN JE DENKT
Hoe goed loopt het nalezen op spelfouten?**

verschenen in:

Fr. Daems & L. Goossens (reds.)(1983). *Een spyeghel voor G. Jo Steenbergen. Huldealbum aangeboden bij zijn emeritaat.* Leuven/Amersfoort: Acco, p. 83-94.

WERKWOORDEN SPELLEN IS MOEILIJKER DAN JE DENKT

Hoe goed loopt het nalezen op spelfouten ?

Fr. Daems (UFSIA & UIA)

0. VOORAF

In het kader van het vak 'Praktijk van het Linguistisch Onderzoek' in de tweede kandidatuur in UFSIA heb ik in het academiejaar 1982-83 een groep studenten begeleid bij een serie onderzoekjes rond de vraag hoe goed min of meer ervaren spellers in staat zijn spelfouten te herkennen en te corrigeren.¹

Het leek me aardig voor deze feestbundel een bijdrage te schrijven, die tot stand kwam binnen een vak dat vroeger tot de leeropdracht van prof. Steenbergen behoorde.²

1. INLEIDING EN PROBLEEMSTELLING

Jongeren leren schrijven, en dus ook spellen, maakt deel uit van de opdrachten van het moedertaalonderwijs. Een van de einddoelen van dat onderwijs is dat die jongeren, waar nodig, zogoed als foutloos kunnen spellen. Toch wordt dat einddoel vaak niet bereikt. Hoewel de spelling van de werkwoordsvormen in het Nederlands volledig beregeld is, moeten we vaststellen dat zelfs zeer ervaren spellers af en toe over een werkwoordsvorm uitglijden, getuige de volgende voorbeelden.

In een artikel over de eisen waaraan een sollicitatiebrief moet voldoen schreef de auteur: "Spelfouten en verschrijvingen vind ik erg

omdat ze mij iets zeggen van de zorg die iemand aan zijn werk besteedt en omdat ik weet dat werkgevers ze veroordelen.” (*Onze Taal* 51/11, 1982:131). Maar in datzelfde stuk spelde de auteur *omkleedde* waar *omklede* had moeten staan : “... in mijn HTS-voorbeeld zou 78 maal een met redenen omkleedde afwijzing verstuurd moeten zijn.”

In de aankondiging van de Taaldag 1983 van de Vereniging Algemeen Nederlands stond te lezen : “Ondergetekende ... betaald meteen ... x 300 fr. ...” (*Nederlands van Nu* 31/1, 1983). Hier heeft de schrijver *betaald* gespeld waar *betaalt* had moeten staan.

De ‘topper’ bij een spellingtoets in de eerste kandidatuur Germaanse van UFSIA in 1982-83 was : *de vergrote foto*. Van de 118 studenten (geen bisstudenten) waren er 57 die de vorm direct correct spelden, en er waren er nog eens 30 die de vorm eerst fout spelden maar hem bij nalezen verbeterden; 3 studenten schreven de vorm eerst correct maar bij het nalezen meenden ze hem fout te moeten ‘verbeteren’; 28 studenten schreven de vorm direct fout en bleven daarbij.

Bij de gegeven voorbeelden moet opgemerkt worden dat het hier spelfouten betreft van ervaren spellers. Bovendien was het zo dat ze hun teksten toch wel nagelezen hebben. Hoe vallen dergelijke spelfouten dan te verklaren ? Een antwoord op die vraag is voor een deel gegeven door Assink in verschillende publikaties. Daarbij probeerde hij een antwoord te vinden op de vraag welke psychologische processen ten grondslag liggen aan het uitvoeren van een spellingshandeling. Assink onderscheidt twee grote types van foutspellers (naast uiteraard mengtypes) :

(1) *Intuïtieve spellers*

Dezen passen de spellingsregels in feite niet toe. Daarbij volgen ze vooral de strategie van het werken met woordbeelden.³ Als ze een bepaalde werkwoordsvorm moeten spellen, b.v. *betaalt*, roepen ze a.h.w. een bepaald vast spellingsbeeld uit hun geheugen op. Volgens Uit den Boogaart (1975) heeft *betaalt* een frequentie van 8 voorkomens op 600.000 getelde woorden, terwijl *betaald* een frequentie van 32 heeft. Met die veel hogere frequentie is er een redelijke kans dat een intuïtieve speller voor de klankvorm [bæta.lt], die met twee woordvormen correspondeert, één enkele orthografie in zijn geheugen opslaat, en wel die van de meest frequente vorm.

Assink vond ook dat intuïtieve spellers voor de spelling van werkwoorden nauwelijks gebruik maken van de syntactische context. Nu zou juist die context een welkome hulp kunnen zijn om persoonsvorm tegenwoordige tijd en voltooid deelwoord bij de z.g. prefixwerkwoorden van elkaar te onderscheiden, evenals persoonsvorm verleden tijd en attributief deelwoord : b.v. betaalt/betaald, vergrootte/vergroete. Prefixwerkwoorden zijn werkwoorden waarvan de stam aanvangt met een van de prefixen be-, ge-, ont-, her- of ver- (Oudkerk Pool 1974).

(2) *Regeltoepassers*

Deze spellers maken fouten bij het toepassen van de regels. Ze schrijven bijvoorbeeld *Dat vind Jan ook* met de vorm *vind*, en geven als verantwoording dat het onderwerp op de persoonsvorm volgt en dat de persoonsvorm bijgevolg geen t mag krijgen. Of zo'n speller past de regel voor de spelling van de persoonsvorm toe op het deelwoord *getimmerd* in *Vader heeft een kast getimmerd*.

En blijkens spelfouten zoals *betaald* in het boven gegeven voorbeeld moeten we aannemen dat ook ervaren spellers wel eens kunnen 'vergeten' de regels toe te passen, zodat ze toch een foutieve associatie met een frequent woordbeeld maken.

In het schrijfonderwijs wordt de jongeren geregeld voorgehouden dat ze hun schrijfprodukten moeten nalezen en er de spelfouten uit halen. Toch blijven de resultaten van dat nalezen vaak pover. Het gebeurt heel dikwijls dat men de spelfouten in een tekst niet ontdekt. Hoe komt dat ? Om de schrijfdidactiek te verbeteren zou het goed zijn als we daar wat meer over te weten konden komen.

Wat we in deze bijdrage voorstellen is een eerste, vluchtige verkenning van de moeilijkheden die zich voordoen bij het nalezen van teksten op spelfouten. Daarbij hebben we onze aandacht uitsluitend gericht op de spelling van werkwoordsvormen, meer bepaald op de uitgangen van persoonsvormen (-t, -d, -dt e.d.m.) en de al dan niet verdubbeling van klinkers en medeklinkers in persoonsvormen en attributieve deelwoorden (b.v. vergrootte/vergroete). Het gaat dus uitsluitend om sterk regelgebonden spellingsverschijnselen.

Twee grote vragen verdienen de aandacht. Allereerst de vraag of er grote verschillen bestaan tussen produktie van werkwoordsvormen, en

correctie ervan. En op de tweede plaats de vraag naar de mogelijke factoren die een storende rol spelen bij de correctie tijdens het nalezen.

2. PRODUKTIE EN CORRECTIE

Ik veronderstel dat spelfouten in een tekst verbeteren een moeilijker opdracht is dan die vormen zelf te spellen. Natuurlijk is het spellen zelf al geïntegreerd in een veel meer omvattend schrijfproces, dat op zichzelf een behoorlijk complexe psycholinguïstische en motorische vaardigheid vormt. Maar bij het nalezen van een tekst op mogelijke spelfouten, is men in feite bezig met twee verschillende groepen vaardigheden : lezen én schrijven.

Met verschillende groepjes studenten hebben we bescheiden experimenten opgezet waarbij proefpersonen een werkwoordsvorm moesten invullen, en ze in een andere taak dezelfde werkwoordsvormen moesten corrigeren. Van twee experimenten geven we hier bondig de resultaten.

In een eerste experiment (D. Blom & T. Cocquyt) werden de taken uitgevoerd door twee maal 27 leerlingen van een eerste jaar middelbaar onderwijs, 12-jarige jongens uit een Antwerps college. Zij kregen voor beide taken dezelfde 36 werkwoorden aangeboden. Bij de correctietaak was de helft correct en de helft fout gespeld. De werkwoorden zelf behoorden tot de categorieën 1a, 1b, 2a en 2b van Assink : prefixwerkwoorden en niet-prefixwerkwoorden.⁴

Globaal zagen de foutenscores eruit als volgt : tabel 1.

Tabel 1

	PRODUKTIE (invullen)	CORRECTIE
Totaal aantal fouten	138	220
Gemiddelde per pp.	5.11	8.14

Eenzijdige toetsing met de Mann-Whitney U-toets (Siegel 1956) levert een z-waarde op van -3.143 , wat voor de nulhypothese overeenkomt met een waarschijnlijkheid kleiner dan $.0008$. Het is dus duidelijk dat deze twaalfjarigen veel slechter presteren in de correctie dan in de produktie.

In een tweede experiment (K. Durt & M. Geypen) werden beide taken invullen en corrigeren, uitgevoerd door veertig 15- à 16-jarige proefpersonen, twintig jongens en twintig meisjes uit een vierde jaar humaniora. Het gaat daarbij om proefpersonen die in een z.g. sterkere richting in het middelbaar onderwijs zitten, en die bovendien al een eind verder met de studie gevorderd zijn. Ook hier komen dezelfde werkwoorden voor in de beide toetscondities. Het betreft uitsluitend zwakke prefixwerkwoorden in de tegenwoordige tijd enkelvoud (met suffix *-t*) of in het voltooid deelwoord op *-d* (b.v. *ontdooit* versus *ontdood*).

In tabel 2 geven we het gemiddelde van de scores van de goede oplossingen (op een schaal van 20) :

Tabel 2

	PRODUKTIE (invullen)	CORRECTIE
Gemiddelde op 20	17.33	14.68

Omdat de proefpersonen elk twee taken uitvoerden, pasten we een andere statistische toets toe : de Wilcoxon matched-pairs signed-ranks test (Siegel 1956). Eenzijdige toetsing levert een z-waarde op van -2.9072 , een waarde die onder de nulhypothese een waarschijnlijkheid van voorkomen heeft kleiner dan $.0015$. Dat betekent dat deze proefpersonen, ook al zijn ze veel verder gevorderd in hun schoolloopbaan, zeer duidelijk slechter presteren op het corrigeren dan op het invullen van werkwoordsvormen.

Daarnaast vonden we een vrij hoge correlatie, van bijna $.66$ (produktmomentcoëfficiënt van Pearson), tussen de prestaties op beide taken : slecht invullen en slecht corrigeren hangen samen.

Welke methodologische gebreken er aan deze beide experimenten ook mogen kleven, toch is het opmerkelijk dat de resultaten goed overeenstemmen met recente resultaten van Assink (1982), die we op het ogenblik dat we het onderzoek opzetten nog niet kenden. Assink heeft, dit keer met als proefpersonen 78 en 124 prekandidaatsstudenten van de RU Utrecht, gedeeltelijk dezelfde vraag onderzocht. Daarbij heeft hij gemeten zowel in termen van reactietijden als in termen van goede oplossingen. Zijn oorspronkelijke verwachting dat de schrijftaak (invullen, eigenlijk kiezen uit twee aangeboden alternatieven) moeilijker zou zijn dan de herleestaak, werd niet bewaarheid. Zijn proefpersonen scoorden, zowel qua reactietijden als qua goed-foutoplossingen, in de meeste gevallen beter bij het invullen dan bij het corrigeren.

Tenslotte wil ik toch nog onze resultaten, evengoed als die van Assink (1982) relativieren. Al deze experimenten zijn in hoge mate artificieel. Telkens moesten de proefpersonen werken met geïsoleerde zinnestukjes, iets wat zich in de schrijfwerkelijkheid nooit voordoet. Bij Assinks invultaak werden er eigenlijk telkens twee alternatieven aangeboden waaruit de proefpersonen moesten kiezen, b.v.

“Kun je me zeggen, waarmee men ratten vergiftig— $\begin{matrix} 1 d \\ 2 t \end{matrix}$?”

En dat wil zeggen dat het invullen ook een vorm van lezen inhoudt. Bij onze invultaken moesten de proefpersonen een tussen haakjes opgegeven infinitievorm omzetten in de gewenste werkwoordsvorm. Het is duidelijk dat dergelijke experimentele procedures niet de echte schrijfwerkelijkheid kunnen weerspiegelen.

3. VERKLARINGEN

Allicht zijn er verschillende factoren die tegelijk aan de basis liggen van het feit dat het nalezen van teksten op spelfouten vaak niet tot het gewenste resultaat leidt.

Een eerste factor houdt m.i. verband met het feit dat hierboven al

genoemd is : een tekst nalezen is een combinatie van lezen én schrijven. Bij het lezen gaat de aandacht normalerwijze naar de comprehensie. Wie vooral aandacht heeft voor de spelling weet nauwelijks wat hij gelezen heeft. We mogen dan ook veronderstellen dat het werkgeheugen extra zwaar belast wordt bij een herleestaak.

Overigens zou die belasting wellicht nog zwaarder zijn als de herleestaak betrekking zou hebben op een samenhangende tekst in plaats van op geïsoleerde zinnen. En ik zou ook geneigd zijn te denken dat de herleestaak wellicht wat minder aandacht opeist wanneer men een eigen geschreven tekst op fouten naleest dan de tekst van iemand anders, omdat de nadruk op de comprehensie hier kleiner zou moeten zijn. Onderzoek omtrent deze beide punten zou voor het onderwijs van belang kunnen zijn. Veel schooloefeningen werken immers met geïsoleerde zinnen die niet door de leerlingen zelf geschreven zijn, en ik zou dan vermoeden dat zoiets niet de meest geschikte oefenvorm is.

Een tweede factor zou met de leesmodus samen kunnen hangen. Lezen is gericht op het achterhalen van de betekenissen van de woorden en de zinnen. Er is nogal wat experimenteel onderzoek gedaan (zie b.v. Van Rijnsoever 1980, Cohen 1980) waaruit blijkt dat men zowel van het visuele beeld rechtstreeks naar het begrip toegaat, als ook via het pad van de (inwendige) verklanking. Men kan zich dan ook afvragen of het directe visuele pad, wat de meest efficiënte manier van lezen is, niet tegelijkertijd ertoe bijdraagt dat men minder snel spelfouten opmerkt. Ook hierover is nader onderzoek nodig.

Een derde factor lijkt me vrij specifiek te zijn voor de spelling van de Nederlandse werkwoordsvormen. De meeste spellingsregels in het Nederlands zijn van fonologische aard : het betreft regels voor de conversie van fonemen in grafemen. Daarbovenop komen er bij de spelling van de werkwoordsvormen nog eens syntactisch-morfologische regels kijken : om een werkwoordsvorm correct te spellen moet de schrijver gebruik maken van o.m. syntactische informatie, hij moet a.h.w. de zinsstructuur doorzien en daartoe wordt in de instructie een beroep gedaan op kennis van de schoolgrammatica.⁵ Dat geldt niet alleen voor het schrijven, maar ook voor het nalezen. Het nalezen kan dan ook op een dubbele manier fout lopen. Men past de syntactisch-morfologische regels toe maar maakt daar fouten bij, b.v. een verkeerde identificatie (persoonsvorm i.p.v. deelwoord) of een overgeneralisatie (b.v. weg-

vallen van -t bij inversie ook bij een subject van de derde persoon : Vind Jan dat ook ?). Of men vergenoegt zich ermee alleen fonologische regels toe te passen, ook bij de werkwoordsvormen waar men tegelijk ook de syntactisch-morfologische regels moet toepassen.

Een laatste factor die ik wil noemen is de invloed van het woordbeeld. In diverse publikaties is erop gewezen dat men vaak niet spelt op basis van een interne fonologisering van het woord, maar dat men rechtstreeks bepaalde woordbeelden uit zijn geheugen oproept, iets wat we als de tegenhanger van het visuele pad bij het lezen kunnen zien. (cfr. Verhoeven 1979, Assink). Ik veronderstel dat dezelfde factor ook een rol speelt bij het nalezen.

Op de mogelijke invloed van het (vaste) woordbeeld hebben we één experiment gehad (S. Hermans & H. Symens). Aan 40 proefpersonen tussen 18 en 40 jaar, die allen tot 18 jaar school hadden gelopen, werden een aantal zinnen ter correctie voorgelegd. Daarin zaten 20 werkwoordsfouten. Deze werkwoorden vielen in de categorieën 1a, 2a, 1c en 2d van Assink : prefixwerkwoorden en niet-prefixwerkwoorden. Er zaten twee types van werkwoordsvormen in verwerkt : tien werkwoorden waren gespeld in een vorm die wel in het Nederlands kan (groep A), voor de andere tien werkwoorden was het zo dat de aangeboden grafie in het Nederlands niet voor kan komen, zodat de proefpersonen het aangeboden woordbeeld niet in hun geheugen konden hebben zitten (groep B). We geven van beide groepen een voorbeeld :
 type A : niemand heeft je *herkent*
 type B : de socialistisch *geïnspireerde* kabinetten

De verwachting dat de proefpersonen voor type B veel beter zouden scoren werd door het experiment geconfirmeerd. Een eenzijdige chi-kwadraat-toetsing leverde een significantie op groter dan .005.

De resultaten van het experiment zouden overtuigender zijn geweest als in de aangeboden werkwoordsvormen van type A systematisch was gevarieerd naar de frequentie van voorkomen van de aangeboden vormen en hun reëel bestaande alternatieven. Die variatie werd jammer genoeg niet in de onderzoeksopzet ingebouwd, in tegenstelling tot Assink (1981b). Bij Assink ging het niet om het herkennen maar om het correct spelen. Bovendien waren zijn proefpersonen 16- tot 18-jarige werkende jongeren met een achtergrond van lager beroepsonderwijs. Zijn proefpersonen moet men rekenen tot de intuïtieve spellers,

terwijl het in ons experiment meer ervaren spellers betrof. Ook moet erop gewezen worden dat het inbouwen van variatie op basis van de frequenties van voorkomen van de verschillende werkwoordsvormen een moeilijke zaak is om de eenvoudige reden dat Uit den Boogaart (1975) ons al te vaak in de steek liet : voor al te veel werkwoordsvormen geeft hij te lage frequentiecijfers of ontbreken ze gewoonweg, vermoedelijk doordat het werk slechts gebaseerd is op een corpus van 600.000 woorden tekst.

Niettemin denk ik te mogen stellen dat ook bij ervaren spellers het woordbeeld een belangrijke rol blijft spelen in een naleestaak.

4. SLOTSOM

Uiteraard is het niet mogelijk binnen het bestek van een korte bijdrage als deze de problemen bij het nalezen van teksten op spelfouten, i.c. het corrigeren van werkwoordsvormen, exhaustief te behandelen. Een paar punten verdienen de aandacht.

Teksten blijven spelfouten vertonen, ook als ze nagelezen worden. Het ziet ernaar uit dat een tekst op spelfouten verbeteren in verband met de spelling van werkwoordsvormen moeilijker is dan die werkwoordsvormen al schrijvend correct te spellen.

Die grotere moeilijkheid houdt verband : (1) met het feit dat nalezen een combinatie is van lezen én schrijven; (2) het feit dat werkwoorden spellen zelf al een hoge moeilijkheidsgraad heeft, én door de aparte aard van de regels, én doordat het woordbeeldeffect een nefaste invloed lijkt te hebben.

In tegenstelling met Verhoeven (1979) ben ik dan ook geneigd te denken dat een vervanging van de huidige syntactisch-morfologische beregeling van de spelling van de werkwoordsvormen door een meer algemene fonologische beregeling het correct spellen, en dus ook het nalezen, in de hand zou werken. Een betere didactiek alleen zal het niet kunnen maken. Dat neemt niet weg dat een betere didactiek wel wenselijk is, en daarvoor is verder onderzoek noodzakelijk.

Beste professor Steenbergen, u hebt ertoe bijgedragen dat er in de beoefening van de taalkunde aan onze universiteit ook ruimte kwam voor wat men met een modieuze term de 'maatschappelijke dimensie' zou kunnen noemen. Wetenschap heeft voor mij pas ten volle zin als ze niet alleen de persoonlijke interesses van de beoefenaar tegemoet komt, maar als ze ertoe bijdraagt de wereld beter te maken. Verbetering van het moedertaalonderwijs maakt daar m.i. deel van uit. Uw sympathie en steun hebben voor mij in de loop van de jaren dan ook zeer veel betekend. Daarom ook deze bescheiden bijdrage.

NOTEN

1. Ik wil hierbij uitdrukkelijk mijn dank betuigen aan de studenten van wier werk ik in deze bijdrage gebruik heb gemaakt. Ze zullen het me wel niet kwalijk nemen dat ik op hun materiaal verder ben doorgegaan en eventueel andere statistische bewerkingen heb uitgevoerd. Ik dank graag : D. Blom, T. Cocquyt, K. Durt, M. Geypen, S. Hermans en H. Symens.
2. Sedert 1975 is prof. R. Collier titularis van het vak Praktijk van het Linguïstisch Onderzoek.
3. Ook Verhoeven (1979:160) wijst daarop.
4. Uit Assink (1982) neem ik hier een stukje van zijn indeling van werkwoordsvormen over. Voor de volledige verklaring ervan zie Assink (1980) en (1981a).

GROEP 1 : WERKWOORDSVORMEN DIE EINDIGEN OP EEN HOORBARE -T

1a *Prefixwerkwoorden in de t.t. enk. met suffix -t*

VERSUS volt. deelw. op -d

Bij : zwakke w.w. met de prefixen be-, ge-, her-, ont- en ver-
Voorbeelden : gebeurt/d, verandert/d

1b *Persoonsvorm in de t.t. en v.t. enk.*

Bij : sterke en zwakke w.w. behalve die met de stam op -t
Voorbeelden : vind(t), win(d)(t), parkeert, bestrijdt/bestreed

1c *Voltooid deelwoorden die eindigen op een hoorbare -t*

Bij : sterke en zwakke w.w., voor zover zij niet vallen onder 1a
Voorbeelden : getimmerd, gekocht, gevraagd

GROEP 2 : WERKWOORDSVORMEN DIE HOORBAAR EINDIGEN OP -DE/-TE

2a *Persoonsvorm v.t.enk. VERSUS* attributief voltooid deelwoord op -e

Bij : zwakke prefixwerkwoorden (zie 1a) met stam op -t of -d
Voorbeelden : vergrootte/vergroete, verbrandde/verbrande

2b *Persoonsvorm v.t.enk. VERSUS attributief voltooid deelwoord op -e*

Bij : de overige zwakke w.w. met stam op -t of -d

Voorbeelden : landde/gelande, vluchtte/gevluchte

2d *Attributief gebruikte voltooide deelwoorden op -e*

Dit is groep 1c, nu attributief gebruikt

Voorbeelden : getimmerde, gekochte, gevraagde

5. Assink (1981b) heeft laten zien dat intuïtieve spellers met de syntactische gegevens nauwelijks rekening houden. Ik ga hiermee ook voorbij aan het probleem dat een reële beheersing van de schoolgrammatica (zinsontleding en woordsoortbenoeming) voor meer kinderen dan men geneigd zou zijn te denken, ook in het voortgezet onderwijs, niet bereikbaar is. Zie daarover Tordoir & Wesdorp (1979), Daems e.a. (1982) en Meuffels (1982). Ook ga ik eraan voorbij dat er in de schoolpraktijk vaak een systeemscheiding bestaat tussen grammatica-onderwijs en spellinginstructie.

BIBLIOGRAFIE

- Assink, E.M.H. (1980) Het probleem van het schrijven van werkwoordsvormen bekeken door een onderwijspsychologische bril. *Tijdschrift voor Taalbeheersing* 2/1, 31-45.
- Assink, E.M.H. (1981a) Spellingsproblemen bij werkwoordsvormen. *Pedagogische Studiën* 58, 57-69.
- Assink, E.M.H. (1981b) Schrijfstrategieën van intuïtieve spellers bij moeilijke werkwoordsvormen. *Tijdschrift voor Taalbeheersing* 3/1, 55-66.
- Assink, E.M.H. (1982) Het beste paard struikelt wel eens ... (Maar wààr ?). Experimenten met ervaren spellers. *Tijdschrift voor Taalbeheersing* 4/1, 42-57.
- Assink, E.M.H., M. van Doorn-van Eijsden & H. van Hees (1982) Schrijfstrategieën van onervaren spellers bij lexicaal bepaalde homofonen. *Tijdschrift voor Taalbeheersing* 4/4, 314-327.
- Boogaart, P.C. Uit den (red. 1975) *Woordfrequenties in geschreven en gesproken Nederlands*. Utrecht, Oosthoek, Scheltema & Holkema.
- Cohen, G. (1980) Reading and Searching for Spelling Errors. In : U. Frith (ed.) *Cognitive Processes in Spelling*. London, Academic Press, 135-155.
- Daems, Fr., J. Pepermans & R. Roger (1982) *Leren Leven in Taal. Een moedertaal didactiek*. (hfst. 4 Taalbeschouwing) Malle, De Sikkel.

- Meuffels, B. (1982) *Studies over Taalvaardigheid*. Doct. diss., Universiteit van Amsterdam.
- Oudkerk Pool, T. (1974) Spelling van de werkwoordsvormen : een didactische aanpak opnieuw bekeken. *Pedagogische Studiën* 51, 385-397.
- Rijnsoever, R. van (1980) Hoe leer je lezen en spellen? In : B.T. Tervoort (red.) *Wetenschap & Taal* 3. Muiderberg, Coutinho, 137-157.
- Siegel, S. (1956) *Nonparametric Statistics for the Behavioral Sciences*. Tokyo, McGraw-Hill Kogakusha.
- Tordoir, A. & H. Wesdorp (1979) *Het grammatica-onderwijs in Nederland*. 's-Gravenhage, Staatsuitgeverij.
- Verhoeven, G. (1979) Verbeelding en werkelijkheid; Spelfouten in de opstellen uit verschillende typen van onderwijs. *Tijdschrift voor Taalbeheersing* 1/2, 146-163.